

*Алитетатуриеи, атқаарадырреи,
апублицистикеи рэсурнал*

Итыңуеит 2004 ш. раахыс

Шыкәссык ұшынын тә иттыңуеит

Аредактор хада

Мушыни ЛАШӘРИА

Актәи ихатыңуаф

Арда АШӘБА

Ахатыңуаа

У. АӘЗБА

В. ЗАНТАРИА

№3. 2020

Аредакция:

БЫТӘБА Каролина
(аредакция аихабы)

ПАЧУЛИА Леила
ХӘАРЦКЬИА Игорь

Аудаажәларратә хешлак:

Алина Ажыба

Енвер Ажыба

Вахтанг Аңхазоу

Шотә Арстаа

Арда Ашәба

Виачеслав Бигәаа

Алеко Гәарамиа

Владимир Зантария

Беслан Ешба

Станислав Куншаев

Леонид Лолуа

Анатоли Марколиа

Анзор Мықәба

Шотә Салақаиа

Октаи Чоктуа

Виачеслав Чыргба

Цъорцъ Хыиуит

Тарас Шамба

Лариса Шебзухова

Зураб Цыапуа

Аб Басариан Аңлиаа

Журнал литературы, науки и публицистики

Основан в 2004 г.

Выходит 4 раза в год на абхазском
и русском языках

Главный редактор

Мушни ЛАСУРИА

Первый заместитель гл. редактора

Арда АШУБА

Заместители

В. АВИДЗБА

В. ЗАНТАРИА

№ 3. 2020

Редакция:

БУТБА Каролина

(зав. редакцией)

ПАЧУЛИА Лейла

ХВАРЦКИА Игорь

Общественный совет:

Алина Ажьиба

Енвер Ажьиба

В.В. Абхазоу

Ш.К. Арстаа

А.Э. Ашуба

В.А. Бигуаа

А.А. Гварамия

З.Д. Джапуа

В.К. Зантариа

С.Ю. Куняев

Л.И. Лолуа

А.И. Марколия

А.К. Мукба

Ш.Х. Салакая

О.Б. Чкотуа

В.А. Чирикба

Дж. Хьюит

Т.М. Шамба

Л. Шебзухова

Б.Ф. Эшба

о. Виссарион Аплиаа

МАДОННА ПИЛИА

Б.У. ШЫИНҚӘБА ИАЖӘЕИНРААЛОУ ИРОМАН «АХРА АШӘА» АФОЛЬКЛОР АЧЫДАРАҚӘА

Баграт Уасил-ипа Шыинқәба иажәеинраалоу ироман «Ахра ашәа» Атоурыхтә хтысқәа зныпшуа рәниамтоуп. Фырхатца хаданы дцәиртүеит аңсуа нхафы Къахъ Ҳацъараң. Автор актәи адақъа инаркны афырхата иғәғәреи, иғәымшәреи рзы аңсабара дадкыланы дааирпшүеит, зхы лазмыркәуа ахра дағирпшүеит:

*Афыртын баңас асуаз, айла хыжажәо,
 Илакуаз амаңыс, аңта еиқәылжажәо,
 Адгыл хыңхыңыртә усқан идыдуаз,
 Ма асыңса леиуаз, ма асытқәа шәышәуаз,
 Ишылаң ахра гылоуп, иңисуам,
 Ус цәафас иамоуп, ахы ланаркәуам!*
 (Шыинқәба 1988: 144).

Ароман «Ахра ашәа» иахцәажәахьеит, уи иаzkны аусумтақәа аптыртахьеит аттаруаа: Ш.Х. Салақана, С.Л. Зыхәба, В. Л. Аңнариа, Б.А. Гәыргәлиа, В.Б. Агрба, М.Т. Лашәриа, А.Н. Гогәуа, ухәа.

Б.У. Шыинқәба хатала ажәлар дрылаланы, хыңхыңзара раңзала еизигеит аңсуаа рфольклор аматериалқәа. Урт реилазаараң икоуп Къахъ Ҳацъараң изку ашәақәеи ахәамтақәеи. Апоет ифольклортә нтамтақәа дрыхцәажәо, иазгәеитоит абас: «Хатала сара сзын жәлар рәапың ҳәамта итамбазо хыңхыртоуп, гәыпхәыхшуп, иара ахатा маңара акәзоуп афора салазыргазгы, нақ-нақ сырғиаратә мәға санықәлагы, мәғаныфа сыйнархомызт саҳыцалак» (Шыинқәба 1990: 6).

Къахъ Ҳацъараң изку ахәамтақәа антсоуп Аңсны еиуеиңшым атыпқәа; (Ешыра, Мәңгілірхәа, Бармыш, Үатхара, Калдахәара, Бзыпта, ақытақәа) рәғы инхоз еицирдьруа ажәабжұхәафқәа: Грышья Аиба, Мақьтат Барцың, ҆ығәат Гъерзмаа, Шъаабан Сангәлиа, ҆ыота Хьециа, Маадан Сақаниа,

үхәа егъыртгы. Анцамтақәа қартцеит: Б.У. Шынқәба, Ш.Х. Салақана, А.А. Аишба, С.Л. Зыхәба, В.А. Кәағәания, З.Ц. Җыапуа, А.П. Какоба ухәа. Ахәамтақәа еипшым сиужетла, зегыы ирныпшуеит рхатә чыдарақәа. Атекстқәа еилазаашьала еихшоуп апоезиен апрозеи рыхәтақәа рыла. Апоезиатә хәта (афырхатса итахашья, ифырхатцарапақәа, ухәа) еиха апышкәара амоуп. Апрозатә хәтағы афырхатса итоурых (дахъатену, ипстазаашья) еиха иалкааны иаарпшуп. Ахәамтақәа еикәдирхонит Къахъ Ҳаңъарат ихъз иадхәалу ахтысқәа ихадароу рыхәтақәа зегыы. Атекстқәа рхыпхъазарағы икоуп, иара афырхатса ихааныз ажәабжұхәағын ргәлалашәарақәагы.

«Ахра ашәа» атакы афырхатаратә қазшы амоуп. Аиөыхра үбарақәа зегыы зыхъко, шыңас ирымоу асоциалтә еиқарамроуп.<...> Къахъба Ҳаңъарат иқаитказ ахыпша ҭауди-аамстене акыр иархыңхыңит, иара анхағыжәлар дыргәацаңханы дғылеит. Амал уаа еимтәәаны, урт рмал ағарцәа ирито далағеит.<...> Атыхәтәен Къахъба Ҳаңъарат итахарагыы анхаңа аамталатәи, (наунагзатәи акәымкәа) ратчаароуп иаанаго, изызхәоу» (Инал-ипа, Зыхәба 1987: 31-32).

Къахъ Ҳаңъарат изку афольклортә материалқәеи, ароман «Ахра ашәеи» реиғыпшра иаҳнатоит абас еипш икоуп алтшәақәа:

Уаа, нхағыжәлар сажәахә ***еитәшәхәа***,
Сан илашәхәар, сан идлыруеит,
 Азапш-ипа дызласшызыз стапанча
Сан итәзны лىәә-лжыы иадылтцеит,
 Убри ауп сара псыс исхоу, – ҳәа реиҳәеит. –
 (Шынқәба 1990:53).

Суасиат ***еитәзхәо*** шәарт, сашыңа, сшәйхәауеит,
 Уи атауд дысласшызыз стапанча
Сан лىәә-лжыы иадуп, шәлүхәар ишәылтәауеит,
 Әңгіл иғыло исызрышәт, амарңы!
 (Шынқәба 1988 : 272).

Арт ацәахәақәа реиғырпшрала иаҳбоит ағымтәи ахәамтәи тәкыла реизааигәара. Ус еипш икоуп алкаақәа ҳұылоит ҭақа иаагоу ацәахәақәа рәғыы:

Астражцәа уманы, узыпшуазеи,
***Ахы, шыңа уааи, Маан Димитр*,**

Узышыңаз Ақъахъба дмазеиуpei!
 Амала башаңагы ухы умыргығын,
Ма чынк, ма мидалк уоураны уқам!
 (Шыныңқаба 1990:54).

Аҳы, Марытхәа, башаза узгылоузеi?
 Уласыр – уматура иазеиғүп.
 Ал затә узадтцуам, ушәама, икоузei?
Уааи, узышыңаз Ақъахъба дмазеиup!
Аха, ма чынк, ма үарьк уоураны избом,
 Унапы хәымгаң сыйстыцра қалом!..
 (Шыныңқаба 1988 : 272).

Уаа, раидари, уаридара гәышьаңа,
 Уаа, раидари, Ҳаңьараң рыңча!
Итапанча илымхартта иладкыланы:
 – Бзиала! – ҳәа илеиқәикшеит, иара хәаша! –
 (Шыныңқаба 1990:54).

Икъарахә дәхалеит, ианцәа нацакуа,
Нас ихьшәашәаңа илымхартта инадкыл,
 Днатхеит, мың зымхәозгы хысит атықъхәа,
 Даагъеккы-гъеккын днықәхәуеит адгыыл,
 Днықәхәуеит ашыаңраң үи дышшәйрәз,
 Ажыы ахырыхәа дшәозшәа, пшыала, дласза...
 (Шыныңқаб 1988 : 272).

Арт аңаңхәаңа ибзианы еиқәдирхоит Къахъ Ҳаңьараң ихъз иадхәалоу атоурыхтә хұтысқәа. Ихартәааны иарпшуп афырхатса иешьра иазку амотив, ифашыазом иқалахъоу қоурыхтә хұтыск шыңас ишамоу. Ашәаңы иаабоит Ҳаңьараң итахара дашашто атауд Дырмиң Маан. Ароман иағұрпшузар рығбагыы ирымоуп еицирзеиңшү атакы, атауд ихъз псаҳзаргы, ихадароу еиқәйрхоуп. Хъатца зқәым, шәара ззымдыруа, анхағыжәлар рғырхатса ихағесахъа даара ихатәауп.

Къахъ Ҳаңьараң ифырхатцараңа ртәы далаңәажәауа Ш.Х. Салақана ихәоит: «Следует отметить, что в «Песне о Кяхбе Хаджарате» в отличие от предшествовавших произведений о классовой борьбе, значительно усиlena роль народных масс. Правда, и здесь крестьянство выступает

пока еще безликой массой. Правда, и здесь крестьянство выступает пока еще безликой массой, без осознанных политических целей, но все же оно везде окружает героя вниманием заботой и поддержкой. А в конце песни крестьяне даже дают клятву в том, что доведут до конца дело, за которое отдал свою жизнь герой Кяхба» (Салакая 2008: 172-173).

Ажәабжұққаң Шыабан Санғәлия хатала Көхбет Ҳаңдарат ақырынтә ді- баҳын, имғаптысуз ахтысқаң дырхаанын. Насгыры иантаны икоу атекст- қаң рахьтә иара ихәамта зегъ реиҳа ихатәауп. Уи ус шакәу дыртқабыргуеит иғәлалашәараққа:

«Егъараан ҳағны днеихъан, жәеиза-жәафа шыққаса үсгырынан. Сәен, ани итапанча харшаланы икны ианызбалак. Иңнаптык анизәзәалак, уи иизәзәоз ала икуан, нас егъы инапы изәзәон. <...>

« – Сара уажәыштың зыгәра сго исымоу абри ауп, ари исықәышаны икоу ауда рыгәра згом, урт ырығрагара сцәзызхьеит [иҳәон]» (Зыхәба 1978: 158-159).

С.Л. Зыхәба ифуеит: «Иантаны ихамоу авариантқа зегъы реиҳа ихартәауп ҳәа сгәи иаанагоит Санғәлия Шыабан ихәамтаны <...> ианткоу авариант. Иненитыхны, детальла иаарпшуп Ақыахъбен (анхағы) Заңшыаан (аңаудаңқа) рыбжъара аконфликт иқалаз зыхкъаз, конкретла иарбоу ахағсахъақәагызы тоурыхтә хәғқеоуп» (Зыхәба 1978 : 189).

Иара убас еиғәрпшыр ҳалшоит ароман ақны иаарпшу апхәйизба Қәарасеи афырхатца изку ахәамтақәеи рәғы зызбахә ҳәоу апхәйизбен рхағсахъақәа. Ахәамтақәа ирныпшзом афырхатцеи апхәйизбен рыбжъара абзиабара. Афырхатца ипхәйис иғәхъаа лкым, итархара даштьоуп:

« – Аа, саб, саб, абыржыу уеиғым, – лхәан, лаб иғы днеит. <...>

– Аа, саб, саб! – ҳәа ари атахмада дахытәаз ипха данааи, дыңцакны. <...> Ҳаңдарат дахыыңаң днеини ихыңдәкъахысқаңаит ҳәа аңырхәа аиха зәйлаирхаз аңарда илақәшәан, аңарда иарбрит. Изхымдәеит ахәаразы, аха Ҳаңдарат ихы иаахеит уеиғым» (Зыхәба 1978: 162). Сгәанала, ари зыхкъо афырхатца ипхәйис лахъ абзиабара ахымам ауп. Уи ус шакәу шыққенарғәеит абас еиңш икоу аңақәхәақа:

«Абри атахмада ңұхәйизбак диман. Ипха азәы дигаргы, ахатмада уаҳа акриғазы, инап зық ақәызтәо ҳәа димағзамызт. Лиара ахыңаны, егъини уаҳа зтахым апхәйизба димоуп. Абри атахмада дахынхоз ишәртәм ҳәа ипхъязаны ихы адикыларц избеит Ҳаңдарат.

– Уара абри даасхәап, – ихәеит. <...> – Ас схыс-хысуа санбанзадәйкәу? Сыматтәа лызәзәап, сәйттәа лызәзәап, ара уағы ибартам, иәархарстам, ахылаңшицәагызы ирбартам» (Зыхәба 1978: 160).

Ароман иағұртшузар, автор ағырхатца бзия иибо апқәзызба Қәараса лхағасахъа ааирпшит даара ихатәааны:

*Луада днығналан, атқак ацымхәрас,
Акәымжәы изаалгеит, абарңағ дахътәаз!
Ииҳәара изымдыруа ишәиқоит иара,
Лара илырееиуеит икалт, имагра!
Илтәхын иааигәа дықазарц абра,
Илтәхын иңегъ ғазарц ахәынйәра!*

*Дзадхалацәазеи лнапы кәараңо?
Иҳазыр жәаф роуп каламс итәзору?
Изықамзи ғажәа, изықамзи шәкы?
Ааигәа длыимбози даға ҳамтәкы!
Асахъа еиңші арғыс, абар, дқашәкачо,
Гәырғак змазамыз иеиңші, ибла тұңғыцьо,*

*Дғылан абарңағ, ихтарңа ихаңо,
Диәажаөн: «Иазызуазеи ақама сқәынйо,
Ирзызуазеи стапанча, сқантаруаз!
Иахъа ожәраанза сахъталак сыйзәаз!
Иахъарнахыс иалишом хык сагарцы,
Бнапала исшәйбәеит хы злымъю акәалзы!..»*
(Шыынқәба 1988: 189).

Цәанырра ғәғәала иғычоу арт ацәаҳәақәа ирныпшуеит Ҳаңьарати Қәарасеи рыбзиабара. Ағырхатца иғәи итихәаауа ажәақәа: «*Ирзызуазеи стапанча, сқантаруаз!*» – иаҳнарбоит абзиабара шақа ауағытәылесса идунеи анырра анато, шақа дұраақәнатцауа. Апқәзызба лакәзар гәык-псықала еснагъ Ҳаңьарат ибара дазгәышуеит, лыңсы ихтәнләратәы лыбзиабара ҳаракуп. Илтәхуп псаатәтлас дықазарц, дахъықазаалакгыы лылапш хаа еснагъ ихызарц, длыхъчаларц:

*Хымшуп, акәымжәы кнаҳауп икахәхәа,
Аха уи ззызаху дықам ааигәа.
«... Шыри, сыңсаатәындаз, уи дсыңшаарын,
Снапала ишәйсәарын, ибла стәңширын...» –*

*Абас данхәйциуз Қәараса дзаңәха,
Арғыс иөхъакуа дааталт амзырхада...
(Шынқәба 1988: 188).*

Хаңьараң дантахада аштыхъгы, Қәараса даңәхъатуам афырхатда дызныз амфа, пхъаңа ахақәитрах згәыграқәа хоу ажелар рыйгәта дгылоуп:

*Ицион ашъхарахь, ицион иғекъаса,
Ицоз дрылан ахцәйкылар Қәараса.
Цәгъарас икоу зегъ ғнажызышә ахтынра,
Ағлза хатәала, иағын абылра.
Амцаң иңдәуаз ихшилон амшиын,
Амцаң иңдәуаз ашъхаңәа ирғашын.
(Шынқәба 1988: 273).*

Ишазгәаҳтахьо еипш, ароман ағы автор Қәараса лхағесахъа гәылтәааны иааиргүшүеит, лыбзиабара ҳаракуп, ипшьюуп, Хаңьараң иоуп илымоу ғәыгыртас. Ажәак ала автор итахым афырхатеи апхәйизбеи рыбзиабара ңырхагак аиур. У.Б. Далгат илғуеит: «В самом конце поэмы вновь появляется образ воинственной девы, «длиннокосой Кварасы», напоминающей дев-воительниц из кавказского эпоса. В финале поэмы Шинкубы она, как молния, символизирует приближение грозы» (Далгат 1981:126).

Жәлар рхәемтәқәеи апоемеи рәғы апхәйизба лаб еснагы итоурам хәғесахъаны дцәыртүеит. Афырхатда бзия иибоз апхәйизба Қәараса лаб Ҷыат афырхатда чархәара изиуеит. Ҷыат амал дыхнахын итәз асас дишырың дашытоуп, ипхазатцәгы лыгәхъаа мкыкәа:

*Дышаптаркъакъо Ҷыат дағуп ацара,
Нақ – маҳагъароуп, арахь – ауафра!
Үрт ҳәаас иримоу дынхыйт ауасхыр,
Маңк ауп иаанхаз, итәхуп дыңаккыр,
О, бабацеи, бабацеи, Қәараса,
Хаңьарат ىааигәуа инеит ахәаза!*

*Аңсағы исас ихәда иазырхада,
Ихы иакәйхшан имфаниңеит аиха!
О, шыашә итәрблыша, ашыра иазкыз,
Ашаха иағаст, аматәа зыхшызы!*

*Ашаха еиқәырхага, иарбрит ганха,
Хаңьарат идашыхә аалалт аиха!*

*О, шахаңәкъоума изырбрый аиха?
Бзиабара мчызар уи деиқәзырхан!
Ашаха бжызыдаз Қәараса лнапоун!
(Шыныңқеба 1988: 261-262).*

Абрағагы автор афырхатца иеиқәырхарағы Қәараса лдоухамч анырра цәыригоит. Җаңа еихала дихәуеит Ҳаңьарат. Атахмада исас чархәара изиуит, еиллеитәеит ашьеи ачеиңбыкеи. Җаңа ихағсахъа иағхарпшыр ҳалшоит Къахъба Ҳаңьарат изку ахәамтағы иңәыртцу афырхатца дызцынхо апхәызба лаб ихағсахъа, ихымғапғашья:

«Атахмада <...> Ҳаңьарат дахыыңааз днеини ихыңәкъа хысқаоит ҳәа аптырхәа аиха зөғылаирхаз аңарда илақәшәаны, аңарда иарбрит. Изхымдәеит ахәаразы, аха Ҳаңьарат ихы иаахеит уеизгыры. Ихы азганк аңа ахыхны, илымха лөүрффаны <...> илеиғанажыт. <...>

– Ахың! – ҳәа, Ҳаңьарат арқааңәа дыхәхәаны данғаңкъа, ани атахмадағы дәааны иғанынеиха, айыққұра Ҳаңьарат итапанча аатыркъан, атахмада деиғырғаҳуа уа ашә длылаижыт» (Зыхәба 1978:162). Ишаҳбо еиңш, ахәамтақәа рыйн апхәызбагы Ҳаңьарат итархара даштоуп, лаб ихымғапғашья дадгылоуп:

«Уыи дышишыт. Ас дығны иғанынеиха <...> иыңқәыс иымаз <...> аптырхәа аиха ааигәйдывлдан <...> иышыхә иақәшәт. <...> Иышыхә адаң ахы хнаңдәеит. Нас иықаиңоу, аха діоит, иара уиалагы діоит»¹

Ароман ағы апхәызба Қәараса афырхатца ихы ихтнылтартә еиңш бзия дылбоит, дидгылоит. Дзаағаз лаб итахашыагы ибзианы еилылкаауеит, убри азоуп изкалымтәаз лағырзықгы:

*Уи дмыхәхәеит, дымдәыуеит, баша знызаңәык,
Ахың дақызышәа, ләә дааңазызәеит.
Илымдәеит «саб» ҳәа ажәа ғыаңәығыаңәык,
Дахъжу збал ҳәа иҳатғәын дазымцеит.*

¹ Еитеиңдәеит Қыазыл Мач-ица Қәараңхелия (1907 шыққасы динит). Атекст анылцейт Коньариа-пхан Инга, Гәдоута араион Дәрыңшы ақыта, 1988 шыққасы. (Анапылағыра тәахуп нартдырреи адәйнтеи афольклортсаареи рцентр архив ағы).

*«Абри деилаңсазар?» – уахъгы изырхом,
Аҳәса еибар҆әзыуозаргъ, лара илдырбом!*
(Шынкәба 1988: 265).

Аромани Къахь Ҳаңьараң изку жәлар рҳәамтақәеи реиғырпшра ибзианы иаҳнарбоит Б.У. Шынкәба «Ахра ашәа» аптарағы жәлар рҳәамтақәа азғелымхара шриғаз.

В.Б. Агрба ифуеит: «Б. Шынкәба жәлар рашәарғиареи ражәабжыхәареи иалиааз, бзия избаз, интқааны итыздааң азә еиңш, уи алшарақәа ирғиарәғы мәғақәтәгас иман, қаза дук иаҳасаб алагыбы ихы иаирхәон. Ҳзыхцәажәо ароман ағы апоет инапкымта ираңааны ажәлар рашәа ақазшықәа аныңшит. Автор ари ағымта ду ағы урт рсаҳъаркыратә қазшьеи, ылшареи ирцәажәеит исахъарку литературатә бышшәала. Уи ҳбартоуп ағымта асиуҗет аиғекашығы, ахағесахъақәа исахъаркны рөйчарағы асахъаркыратә цхыраагзақәа: ажәа артәашьа, аепитетқәеи, аиғырпшрақәеи, амотивқәеи, ажәаңкақәеи рхархәашықәеи рөғьы» (Агрба 2014:109).

Апоет иқазара дуи ахәамтақәеи реилатцәара саҳъаркырала инартцауланы ҳагәыланарпшүеит аңсуа жәлар ртоурых, ыпстазашы, рхымғапғашы, ахақәитра иаша разықәпара.

Алитература

Агрба 2014 : Агрба В.Б. Б. Шынкәба ипоезиен ажәлар рәғапыцтә ҳәамтақәеи. Ақәа, 2014.

Далгат 1981: Далгат У.Б. Литература и фольклор. Теоретические аспекты. М., 1981.

Зыхәба 1978 : Аңсуа жәлар ртоурыхтә-ғырхатцаратә ҳәамтақәа / Ианитцеит, еиқәиршәеит, аңхъажәеи азгәатақәеи ифит С.Л. Зыхәба. Ақәа, 1978.

Инал-ипа, Зыхәба 1987: Инал-ипа Ш.Д., Зыхәба С.Л.// Шынкәба Б.У. Иғымтақәа реизга. Актәи атом. Ақәа, 1987.

Салакая 2008: Салакая Ш.Х. Избранные труды в трёх томах Т. I: Эпическое творчество абхазов. Сухум, 2008.

Шынкәба 1987 : Шынкәба Б.У. Иғымтақәа реизга. Актәи атом. Ақәа, 1987.

Шынкәба 1988 : Шынкәба Б.У. Иғымтақәа реизга. Афбатәи атом. Ақәа, 1987.

Шынкәба 1990: Шынкәба Б.У. (Аңсуа жәлар рәғапыцтә ҳәамтақәеи ретнографиатә бзазара иадхәалоу аматериалқәеи). Ақәа, 1990.

АИАНҚӘОУ

<i>М. Лашәриа.</i> Аибашърашәақәа реитага	12
<i>М. Лашәриа.</i> «Ахра ашәа» афырхатца хада Къахъ Ҳаңъарати Аслан Отырбеи рхағсахъақәа реиласара иазкны	18
Борис Гәыргәлия – 85 шықәса	47
<i>В. Аңазоу.</i> Агәыхәтәхъзара насыпуп (изкуп Р. Қапба).....	50
<i>Ц. Габниа.</i> Вл. Атнариа, зылапшхәа тбааз атцараваа.....	54
<i>В. Зантариа.</i> Апоет иман ихатә ҳәашьа, ихатә ғышьа (Р. Лашәриа изкны).....	62
<i>М. Лашәриа.</i> Агәаҳәара ҳараки абағхатәреи. Д. Чачхалиа диижътеи 70 ш. атра иазкны	66
<i>А. Лагәлаа.</i> Зөһи аарту ахәра. Аповест.....	75
<i>Б. Барзыңхা.</i> Ажәеинраалақәа	101
<i>М. Пилиа.</i> Б.У. Шыынқәба иажәеинраалоу ироман «Ахра ашәағ» афольклор ачыдарақәа.....	148
<i>И. Миңаиа.</i> Ажәеинраала өңицқәа	165
<i>И. Гыңба.</i> Б. Шыынқәба рапхъатәи иажәеинраала «Ажәйтәтәи агара ашәа» азы ажәақәак.....	189
<i>Л. Ҳагңха.</i> Аҳая иалаҳмырзып «Абаататәи аццышәкәа»!	213
Агәалашәара (В. Амаршъан, В. Ағызба, Җ. Смыр ирызкны).....	218
<i>АГӘҮРГЬАӘХӘАША.</i> Еитал. Заира Хыбыа.....	275

СОДЕРЖАНИЕ

Мы обречены на успех. Интервью мэра Сухума Беслана Эшба.....	3
<i>В. Зантариа.</i> Основоположник независимого абхазского государства	9
<i>А. Авидзба.</i> Аслан Тамшугович Отырба и его время.....	15
<i>В. Чирикба.</i> Высокий авторитет абхазской науки. К 90-летию акад. Л. Чкадуа	22
<i>М. Ласуриа.</i> «Он любил нашу страну Абхазию». К 110-летию А. Твардовского	25
<i>С. Хаджим.</i> Покоряя вершины эпосоведения. К 60-летию акад. З. Джапуа	32
<i>М. Ласуриа.</i> Народному писателю адыгей И. Машбаш – 90 лет.....	42

<i>И. Ш. Машбаш.</i> Грузино-абхазская война.....	44
<i>В. Касландзия.</i> Замужество по-абхазски. Пьеса	104
<i>Н. Ванханен.</i> Стихи	156
<i>В. Кварчия.</i> О статье Р. Аргун и А. Шанава «Анакопийское сражение – миф и реальность»	162
<i>М. Гумба.</i> Барон Г. В. Розен и Абхазия	170
<i>А. Папаскир.</i> Новая обработка мифа об аргонавтах	196
<i>Л. Пачулия.</i> Небо поэмы	204
<i>Ц. Габниа.</i> Прием мифологизации в романе Б.В. Шинкуба «Последний из ушедших»	207
<i>Л. Шауцукова.</i> Новый вклад в кавказское языкознание. О новой книге З. Габуниа ...	225
<i>Х. Тахтамышев.</i> Время собираёт камни. О романе О. Этлухова	231
<i>К. Думаа.</i> Трагические последствия распада СССР	235